

การสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์

ของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร

Communication with Identity Reconstruction of Tharae Community in Sakonnakhon Province

ธันว์เฉลิม ชัยชนะ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ 3) เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายเกี่ยวกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่จากคนในชุมชนและคนนอกชุมชน โดยมีระเบียบวิธีวิจัย คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชน ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) และใช้แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการสื่อสารชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม มาเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัย พบว่า ประวัติศาสตร์มีส่วนสำคัญในการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรื้อสร้างอัตลักษณ์มากที่สุด คือ ความมั่นคงของศาสนาคริสต์ที่เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน และสื่อบุคคล มีส่วนสำคัญในการรื้อสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งมีกลยุทธ์การสื่อสาร โดยใช้กลยุทธ์ในการเปลี่ยนรูปแบบที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด และสื่อประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อบริบทการท่องเที่ยว คือ เป็นสื่อที่ถูกบรรจุเป็นประเพณีท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร ประกอบกับทำให้ชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยว นอกจากนี้ มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ และสิ่งพิมพ์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ไปยังคนนอกชุมชน

นอกจากนี้ การรับรู้ความหมายเกี่ยวกับรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่คนในชุมชนและคนนอกชุมชน พบว่า เหมือนกัน คือ ชุมชนที่เก่าแก่ที่นับถือศาสนาคริสต์มากที่สุดในประเทศไทย ชาวเวียดนามค่อนข้างมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ และมีสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนามที่โดดเด่น ที่สำคัญมีประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสที่สวยงาม และแห่งเดียวในประเทศไทย แตกต่างกัน คือมีบางส่วนยังจดจำอัตลักษณ์ในอดีตที่มีการค้าขาย และการบริโภคสุนัข ดังนั้น อัตลักษณ์ชุมชนท่าแร่ จึงได้มีการพลิกกลับไปกลับมาขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะรับแล้วแต่ละกรณี

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำสำคัญ: การสื่อสาร / ชุมชนท่าแร่ / การท่องเที่ยว / การรื้อสร้างอัตลักษณ์

Abstract

The objectives of this study were (1) to study communication and identity reconstruction under the context of tourism in Tharae community, (2) to study and analyze factors affecting communication and identity reconstruction under the context of tourism in Tharae community, and (3) to study perceived meaning about identity reconstruction under the context of tourism in Tharae community by people inside and outside the community. The study was conducted using a qualitative research technique and in-depth interview was used as the instrument of the study. Both people inside and outside the community involved with participant observation and non-participant observation and documentary analysis was employed in the study. This study was conducted based on the concepts and theories related to community communication, community-based tourism, identity, ethnics, and cultural reproduction as the research guidelines.

The findings from the study revealed that history played an important role in identity reconstruction of Tharae community. The factor affecting the identity reconstruction the most was stability of Christianity which is a spiritual anchor that enables people in community to live in harmony. In addition, personal media was important factor affecting identity reconstruction. The most successful strategy for identity reconstruction was changing the format. The media related to Christmas star parade festival was the most successful media as the parade is contained in the tourism festival of SakonNakhon province, making the community enter into the context of tourism that gained popularity from tourists. Besides, online media and printed matter were used to publicize the event outside the community.

Furthermore, perceived meaning about identity reconstruction by people inside and outside Tharae community was similar. Namely, it is best known as an old community having the largest amount of population who are Christians in Thailand; Vietnamese people has economic influence; and the community possesses outstanding French-Vietnamese architecture, the one and only attractively decorated Christmas star parade in Thailand. However, some people perceived the identity differently as they recognized the past identity of Tharae community as a place where dog meat was traded and consumed. Therefore, Tharae community has been twisted and turned depending on benefits they gain, as the case may be.

Keywords: Communication / Tharae Community / Tourism/Identity Reconstruction

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่ผ่านมาท่ามกลางบริบททางสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจนทำให้เกิดชุมชนทางศาสนาคริสต์ที่ได้เข้ามามีอิทธิพลและมีบทบาทในประเทศไทยซึ่งในบริบทสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมที่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติโดยมีชุมชนแห่งหนึ่งที่ค่อนข้างมีความหนาแน่นทางศาสนาคริสต์และมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในนามว่า “ชุมชนท่าแร่” โดยเป็นชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนาคริสต์มากที่สุดในประเทศไทย โดยมีประชากรร้อยละ 99 ของทั้ง 8 หมู่บ้าน ที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก (เทศบาลตำบลท่าแร่, 2562)

ชุมชนท่าแร่แห่งนี้ มีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม (Multicultural Community) เนื่องจาก บรรพบุรุษของชุมชนท่าแร่สืบเชื้อสายจากชาวลาว (ประกอบด้วย ญ้อ ผู้ไทย กะเลิงกะโล้) และชาวเวียดนาม (สาลินี มานะกิจ, 2548) โดยชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนที่มีความน่าสนใจ และมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวต่อไปนี้เป็นเรื่องบริบทความเป็นมาของชุมชนท่าแร่ในอดีต

1. บริบทความเป็นมาของชุมชนท่าแร่ในอดีต

ก่อนก่อตั้งชุมชนท่าแร่ ในช่วงปี พ.ศ. 2205 คณะมิชชันนารี ชาวฝรั่งเศส ได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกครั้งแรกในประเทศไทยที่กรุงศรีอยุธยา และเผยแผ่มายังภาคอีสานตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 นำโดยบาทหลวงยวง บัปติสโพรตม ทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ และบาทหลวงชาเวียร์ เกโก ทำหน้าที่เป็นผู้สอนคำสอนจากคณะบาทหลวง แห่งกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และครูทัน ซึ่งเป็นครูคำสอนชาวเวียดนาม จนทำให้เกิดเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นที่ตัวเมืองสกลนคร ประกอบกับมีชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในจังหวัดสกลนคร เนื่องจากปัญหาการต่อต้านศาสนาคริสต์ ในเวียดนาม ด้วยสาเหตุที่ว่าจะใช้ศาสนาคริสต์เป็นเครื่องมือยึดครองประเทศ และในเวลาต่อมาได้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ราชการของเมืองสกลนครกับบาทหลวงที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ในประเด็นเรื่องความขัดแย้งที่เจ้าหน้าที่ราชการไม่สามารถเก็บส่วย และเกณฑ์ไพร่พลจากชาวลาวกับชาวเวียดนามได้จึงทำให้บาทหลวงชาเวียร์ เกโก และครูทัน ได้ตัดสินใจย้ายกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วยชาวลาวและชาวเวียดนาม โดยในขณะนั้นมีจำนวน 20 ครอบครัว รวม 150 คน ไปหาทำเลที่ตั้งแห่งใหม่ แล้วได้ย้ายไปตั้งรกรากอยู่ที่ “หินแฮ่” และต่อมาถูกเรียกว่า “ท่าแร่” จนกระทั่งต่อมาชุมชนท่าแร่ได้มีการพัฒนาชุมชน ทั้งในเรื่องความก้าวหน้าและมั่นคงด้านความเชื่อศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก อีกทั้ง ยังมีพัฒนาชุมชนโดยจัดตั้งชุมชนเป็นล็อก ๆ ตามแบบยุโรปจากบาทหลวงฝรั่งเศส ที่อยู่ในฐานะผู้นำของชุมชนในขณะนั้น (สาลินี มานะกิจ, 2548)

อย่างไรก็ตาม เมื่อก่อนชุมชนท่าแร่ เคยได้รับผลกระทบจากนโยบายชาตินิยมที่ให้ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งตรงกับในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนทำให้ชุมชนท่าแร่ถูกเบียดเบียนศาสนาคริสต์ ซึ่งค่อนข้างหนักหนาพอสมควร และหลังการเบียดเบียนศาสนา เป็นผลให้ชุมชนท่าแร่ชุมชนท่าแร่ ต้องหันมาฟื้นฟู และพัฒนาชุมชน เพื่อสามารถทำให้ชุมชนท่าแร่สามารถดำรงอยู่ต่อไป (สาลินี มานะกิจ, 2548) รวมไปถึง ครั้งหนึ่งชุมชนท่าแร่ตกอยู่ในสภาวะภายใต้กระแสทางสังคมในฐานะเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงเรื่องสุนัขประกอบกับคนภายนอกมองในแง่ลบว่าเป็นชุมชนที่โหดร้าย ทารุณกรรมสัตว์สาเหตุอันเนื่องจาก ท่าแร่เป็นชุมชนที่มีการบริโภคและประกอบอาชีพธุรกิจที่เกี่ยวกับสุนัขซึ่งเป็น

วัฒนธรรมที่แพร่หลายอย่างมากในชุมชน เพราะคนในชุมชนทำส่วนหนึ่งสืบเชื้อสายจากชาวเวียดนาม จึงทำให้เกิดการนำพาวัฒนธรรมการบริโภคและค้าขายสุนัขเข้ามายังภายในชุมชนทำร่วมไปถึง คนในชุมชนทำแยังมีการต่อสู้ โดยการหลีกเลี่ยงการปราบปรามจากหน่วยงานภาครัฐประกอบกับคนในชุมชนได้ยังพยายามดำเนินการให้การประกอบอาชีพการค้าสุนัขถูกต้องตามกฎหมายอีกด้วย (บุญธรรม อาจหาร, 2549)

ทั้งนี้ จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงบริบทความเป็นมาของชุมชนทำแในอดีตนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่าสภาพปัญหาในอดีตของชุมชนทำแ มีอัตลักษณ์ที่เป็นชุมชนที่มีความศรัทธาศาสนาคริสต์ค่อนข้างเหนียวแน่น แต่โดนคนนอกชุมชนใช้อำนาจในกลั่นแกล้งและการเปิดเบียดเบียนทางศาสนาคริสต์ ประกอบกับบริบททางสังคมถูกตีตราจากคนนอกชุมชนในเรื่องการค้าการบริโภคสุนัข ซึ่งทำให้ชุมชนทำแนั้นค่อนข้างถูกมองจากคนนอกชุมชนในแง่ลบ แต่คนในชุมชนก็ยังคงยืนหยัดต่อสู้มาโดยตลอด โดยมีคนในชุมชนที่คอยขับเคลื่อน และเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเดินทางต่อไปทั้งในเรื่องการฟื้นฟูพัฒนาชุมชนด้านศาสนาหลังการเปิดเบียดเบียนศาสนา และเรื่องการบริโภคสุนัขที่พยายามทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย

จนกระทั่ง เมื่อเวลาผ่านไปในปี พ.ศ.2546 – ปัจจุบัน ผู้วิจัย พบว่า ชุมชนทำแ ได้ผลักตัวเองเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยว เนื่องจาก บริบททั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการรื้อสร้างอัตลักษณ์ชุมชน โดยภายนอกชุมชนได้มีนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและบริบทภายในชุมชนก็มีศักยภาพพอที่จะสามารถนำชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวได้ ประกอบเป็นช่วงที่ชุมชนมีการสื่อสารกับคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนักท่องเที่ยวและหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งชุมชนทำแเอง ได้พยายามค้นหาจุดขายทางการท่องเที่ยว เพื่อให้การดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวและหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยชุมชนทำแเองได้พยายามใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่เดิม ได้แก่ ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ผลิตภัณฑ์ดาว สถานที่ท่องเที่ยว และอาหารพื้นเมือง เพื่อที่จะรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยกระทำการสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุดใหม่ และผู้วิจัยมีความสนใจเลือกที่จะศึกษาในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน ซึ่งจะสังเกตได้ ดังนี้

2. สาเหตุและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทำแเพื่อเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยว

เนื่องจากก่อนหน้านี้ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเกิดขึ้นมาพร้อมกับการก่อตั้งชุมชนทำแ เพราะชุมชนทำแ ได้รับเอาศาสนาคริสต์เป็นประจำของชุมชน และแห่ดาวคริสต์มาสเป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ในเทศกาลคริสต์มาสที่สืบทอดต่อกันมา ตั้งแต่ยุคโบราณและเข้ามาเผยแพร่ยังประเทศไทย และต่อมาพระอัครสังฆราชคาโยน์ แสนพลอ่อน ในฐานะประมุขมิสซังทำแ-หนองแสง มีอำนาจการปกครองครอบคลุม 4 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร ซึ่งเป็นศูนย์การบริหารศาสนาคริสต์ จึงได้มีความคิดริเริ่มนำประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสไปจัดที่ตัวเมืองสกลนคร ในช่วงเทศกาลคริสต์มาส แต่กระแสตอบรับยังไม่ค่อยเป็นที่พอใจจากชาวสกลนคร และในตอนหลังเมื่อมีการจัดงานบ่อยครั้งในทุกปี จนเป็นผลทำให้ชาวสกลนครก็เริ่มมีความสนใจเพิ่มมากขึ้น (พระวิจิต สุขศิริ, 2561)

จนกระทั่ง ในปี พ. ศ. 2546 พระอัครสังฆราชคาโยน์ แสนพลอ่อนได้เข้าร่วมพูดคุย กับการท่องเที่ยว จังหวัดสกลนคร เพื่อนำประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสได้ถูกบรรจุเป็นประเพณีของจังหวัดสกลนคร โดยวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดสกลนคร (บาทหลวงสุรศักดิ์ พงษ์พิศ, การ

สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2563) ประกอบกับเป็นช่วงที่ภาครัฐให้การส่งเสริม และเห็นประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ เลยทำให้งานประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสได้รับการบรรจุเป็นงานประเพณีประจำจังหวัดสกลนคร และมีจัดงานทั้ง 2 แห่งทั้งในตัวเมืองสกลนคร และชุมชนท่าแร่ (พระวิจิต สุขศิริ, 2561)

3. ท่าแร่ในฐานะชุมชนแห่งการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพทั่วไปของชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนเมืองกึ่งชนบท โดยในแต่ละหมู่บ้านอยู่ไม่ห่างกัน มีบางหมู่บ้านที่อยู่ห่างออกไปประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งมีพื้นที่ราบลุ่มอยู่ติดหนองหารที่เป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศไทย และชุมชนท่าแร่แห่งนี้ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ อาคารสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนาม อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่ และจุดชมวิวนองหาร ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะมาถ่ายรูป และเยี่ยมชมวัฒนธรรมของชุมชน และที่สำคัญมีประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสทุกๆ ปี ในช่วงตั้งแต่วันที่ 19 – 24 ธันวาคมของทุกปี ประกอบกับมีกิจกรรมต่างอย่างมากมาย ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญของจังหวัดสกลนคร และประเพณีที่จัดยิ่งใหญ่แห่งเดียวในประเทศไทยจนกระทั่งดาวที่ใช้ประเพณีแห่ดาวถูกต่อยอดไปเป็นผลิตภัณฑ์ดาวของชุมชน อย่างไรก็ตาม ชุมชนท่าแร่ถือว่าเป็นศูนย์กลางของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ระดับเขต ที่เรียกว่า มิสซังท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขตการปกครองถึงจังหวัดนครพนม เป็นชุมชนที่มีความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดสกลนคร และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีอาสนวิหารอยู่ 1 แห่ง คือ อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่ ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ (ชนกร วงษ์ปัญญา และกิตติโชติ ธิรมดุงพงศ์, 2560)

ทั้งนี้ จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยในประเด็นการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในช่วงที่ชุมชนท่าแร่เริ่มเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน ด้วยข้อสงสัยที่ว่าชุมชนท่าแร่ มีกลวิธีการสื่อสารผ่านผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ในการรื้อสร้างอัตลักษณ์ความหมายขึ้นมาใหม่เป็นอย่างไร จนทำให้ชุมชนท่าแร่เกิดการพลิกอัตลักษณ์ชุดเดิมที่ถูกสะสมมาตั้งแต่อดีต จนกระทั่งค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงพลิกอัตลักษณ์ของชุมชน จนทำให้ชุมชนท่าแร่มาเป็นที่รู้จักในฐานะชุมชนแห่งการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงปัจจัยอะไรบ้าง ที่ส่งผลทำให้เกิดการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ ทั้งในด้านศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และการรับรู้การรื้อสร้างอัตลักษณ์ที่ชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พยายามรื้อสร้างอัตลักษณ์ผ่านการสื่อสารจากคนในชุมชน ไปสู่การรับรู้ความหมายการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของคนนอกชุมชนว่า มีความเหมือนกัน หรือแตกต่างกัน จึงนำมาซึ่งปัญหาน่าวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายเกี่ยวกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนครจากคนในชุมชนและคนนอกชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ชุมชนท่าแร่ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สาเหตุที่เลือกพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยมีจำนวนประชากรร้อยละ 99 ที่นับถือศาสนาคริสต์ และเป็นชุมชนแห่งเดียวที่มีการจัดงานประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสที่ยิ่งใหญ่แห่งเดียวในประเทศไทย

2. ขอบเขตด้านเวลา คือ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเลือกศึกษาชุมชนท่าแร่ภายใต้บริบทของการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2546 – ปัจจุบันคือ เป็นช่วงเวลาที่ชุมชนท่าแร่มีการรื้อสร้างอัตลักษณ์เข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวชุมชนท่าแร่ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ให้การส่งเสริม โดยมุ่งประโยชน์ด้านท่องเที่ยว และประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสได้ถูกบรรจุเป็นงานประเพณีของจังหวัดสกลนคร อีกทั้งชุมชนได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

3. ขอบเขตการศึกษา คือ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านการศึกษาการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนครโดยกำหนดเกณฑ์อัตลักษณ์ (Identity Markers) 4 ข้อ ได้แก่ 1) ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส 2) ผลิตภัณฑ์ดาว 3) สถานที่ท่องเที่ยว 4) อาหารพื้นเมือง ซึ่งเหตุผลในการตั้งเกณฑ์ คือ จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม และการลงพื้นที่สังเกตการณ์ชุมชนท่าแร่ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนท่าแร่มีการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ผ่านทั้ง 4 ข้อ เพื่อเป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในชุมชนท่าแร่

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชน (Community Communication) คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นของกลุ่มคนในชุมชน ซึ่งมีการถ่ายทอด และรับรู้สารระหว่างกัน ผ่านช่องทางการสื่อสารหรือสื่อที่สามารถเปิดรับ และเข้าถึงได้ในชุมชนที่ตั้งอยู่ในแหล่งพื้นที่ทางกายภาพ หรือพื้นที่ทางจิตใจที่กลุ่มคนซึ่งมีความสนใจร่วมกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นการป้อนกลับหรือโต้ตอบกันเพื่อให้เชื่อมโยงผูกพันกันแล้วก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์, 2559)

2. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน (Community - Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงบริบท และอัตลักษณ์ที่เป็นตัวตนที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งชุมชนก็ได้ร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์นั้น และนำมาสร้างเป็นจุดขายให้กับพื้นที่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน จึงทำให้เป็นโอกาสในการ ประชาสัมพันธ์ชุมชน เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนให้แก่ชุมชน และผลักดันให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากร รวมไปถึงอนุรักษ์ เผยแพร่ วัฒนธรรม ประเพณีที่ดึงดูดของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก (ศราวดี ผิวแดง, 2558 อ้างถึงใน พิมลวรรณ พันธุ์วัน, 2561)

3. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) คือ การนิยามตัวตนว่า เราเป็นใครนั้นจะเกิดขึ้นได้ จากการที่เรามีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ และอัตลักษณ์เป็นตัวกำหนดขอบเขตว่าเราเป็นใคร เราเหมือนหรือต่างจากคนอื่นอย่างไร มีใครเป็นสมาชิกกลุ่มเดียวกันกับเราบ้าง และเราควรมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อย่างไร และคนอื่นควรจะสายสัมพันธ์กับเราอย่างไร (สมสุข หินวิมาน, 2557)

4. แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ (Ethnics) คือจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่สร้างขึ้นจากสภาวะที่เกิดขึ้นจากการขัดแย้งเชิงโครงสร้าง และมีการสร้างตัวตนให้มีลักษณะเฉพาะเพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์กับคนอื่นที่เกี่ยวข้องว่าเขาเป็นใครแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร เพื่อยืนยันถึงการมีอำนาจในการควบคุมหรือกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง (สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง, 2553)

5. แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) คือเรย์มอนด์วิลเลียมส์ (Raymond Williams) แห่งสำนักเบอร์มิงแฮม ได้นำจากแนวคิดของมาร์กซ์ที่วางพื้นฐานว่า วัตถุทุกชนิดต้องผ่านกระบวนการผลิต โดย เรย์มอนด์วิลเลียมส์ ได้นำมาขยายต่อมาว่า ไม่เพียงแต่วัตถุเท่านั้นที่ต้องมีการผลิต ขนาดแม้แต่วัฒนธรรม อุดมการณ์ จิตสำนึกก็ต้องผ่านกระบวนการผลิตเช่นเดียวกัน การผลิตวัฒนธรรมนี้ เป็นไปในลักษณะเดียวกับการผลิตวัตถุ กล่าวคือ ต้องมีวัตถุดิบ มีกรรมวิธี เพียงแต่ว่าวัตถุดิบที่นำมาผลิตวัฒนธรรม/จิตสำนึก/อุดมการณ์ อาจจะแตกต่างไปจากการผลิตวัตถุเท่านั้น (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่

- การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งจะเป็นผู้ที่จะให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ และการรับรู้ความหมายเกี่ยวกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์จากคนในชุมชน และคนนอกชุมชน รวมไปถึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์
- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กับ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ซึ่งผู้วิจัยในฐานะคนนอกจะการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตพฤติกรรม วิถีชีวิต และจิตสำนึก รวมไปถึงขบวนแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร อีกทั้งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะนักท่องเที่ยวในงานเทศกาลประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส และเข้าร่วมพิธีกรรมแห่ดาวทางศาสนาคริสต์ในฐานะผู้นับถือศาสนาคริสต์
- การวิเคราะห์เอกสารงานที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) กับ ชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร จากแหล่งข้อมูลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่ตีพิมพ์ หรือบทความออนไลน์ต่าง ๆ รวมไปถึงรายการต่าง ๆ โดยต้องมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร

ทั้งนี้ การสุ่มตัวอย่างของการวิจัยชิ้นนี้จะใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้การถามต่อ ๆ กัน (Snowball Technique) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่คาดว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เกี่ยวกับการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ และการรับรู้ความหมายเกี่ยวกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์จากคนในชุมชน จำนวน 8 คนและคนนอกชุมชนจำนวน 7 คน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าชุมชนท่าแร่มีตั้งอยู่ในจังหวัดสกลนคร ซึ่งมีวิถีชีวิตสังคมเมืองเป็นส่วนใหญ่ และค่อนข้างมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจจากในอดีตเป็นต้นทุนพอสมควร ซึ่งหลักฐานที่ชี้ให้เห็นเชิงประจักษ์ คือ อาคารบ้านเรือนสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนามที่สร้างโดยด้วยอิฐ และออกแบบโดยสถาปนิกฝรั่งเศส ประกอบกับในอดีตเป็นพื้นที่ทำการค้าขายต่าง ๆ ที่ค่อนข้างประสบผลสำเร็จ เลยทำให้คนในชุมชนมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งพอสมควรจากในอดีต จึงส่งผลให้คนในชุมชนมีทุนเดิมทางเศรษฐกิจ ทำให้ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวถูกขับเคลื่อนไปได้สะดวก และผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ภายใต้บริบทการท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

1.สภาพบริบทของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร” ผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลสังเกตว่า สภาพบริบทของชุมชนนั้นมีความสำคัญต่อการศึกษาในเรื่อง การสื่อสารกับอัตลักษณ์ เนื่องจากในการศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจบริบทความเป็นมาอย่างถ่องแท้ก่อน เพื่อที่จะทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับบริบทของชุมชนได้ทุกแง่มุม จนเกิดการตกผลึกทางความคิดทำให้เข้าใจถึงที่มาของชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของชุมชนในอดีตเป็นเช่นไร และนำไปสู่การรื้อสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ภายใต้บริบทการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอสภาพบริบทของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนครแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1.1 มิติด้านประวัติศาสตร์

1.1.1 ยุคเริ่มต้นชุมชนท่าแร่ พ.ศ.2427

ในปลายปี พ.ศ. 2427 ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นับถือศาสนาคริสต์ กับเจ้าหน้าที่เมืองสกลนคร ที่ไม่พอใจการกีดกันการนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกของเมืองสกลนครในสมัยนั้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่เมืองสกลนครกีดกันไม่ให้ผู้นับถือศาสนาคริสต์ เพราะมีไพร่กับทาสหลบหนีการเก็บส่วยและการเกณฑ์แรงงานไพร่ทาสไปเข้ารีตไปอยู่กับบาทหลวง จนกระทั่งบาทหลวงชาวเวียร์ เกโก และครูทันได้ตัดสินใจย้ายกลุ่มคน ซึ่งประกอบด้วย ชาวลาวกับชาวเวียดนาม ซึ่งในขณะนั้นมีจำนวน 20 ครอบครัว รวม 150 คน ไปหาสถานที่ตั้งชุมชนแห่งใหม่ โดยใช้เรือและแพไม้ไผ่ขนาดใหญ่บรรทุกคนพร้อมเครื่องใช้ต่าง ๆ ล่องข้ามหนองหารจากในเมืองสกลนครจนมาถึงท่าแร่ (สาลินี มานะกิจ, 2548) ซึ่งบริเวณชุมชนท่าแร่แห่งนี้ เต็มไปด้วยป่าไม้พื้นดินที่เต็มไปด้วยหินที่คนอีสาน เรียกว่า “หินแฮ่” ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ท่าแร่” ในปัจจุบัน โดยการตั้งชุมชนท่าแร่จึงเริ่มเกิดขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2427 และตั้งรกรากอยู่ที่บริเวณนี้ (สุรัตน์ วรารัตน์, 2542)

1.1.2 ช่วงปี พ.ศ. 2428 – 2480

การอพยพสงครามโลก และการเบียดเบียนศาสนาช่วงปี พ.ศ.2428-2480 บาทหลวงยอแซฟคอมบูรีเออ เจ้าอาวาสโบสถ์คนแรกของชุมชนท่าแร่ และเป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ซึ่งในขณะนั้นบาทหลวงยอแซฟคอมบูรีเออ มีอายุเพียง 23 ปี ได้ทำหน้าที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก ในเรื่องความก้าวหน้า และความมั่นคง ด้านความเชื่อศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก โดยมีการจัดวางแผนผังหมู่บ้านและการตั้งบ้านเรือนตามหลักการสมัยใหม่เช่นเดียวกับเมืองในประเทศยุโรป (สาลินี มานะกิจ, 2548)และต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2463 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1ช่วงหลัง

สงครามโลก ครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2488-2489 ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากสาเหตุ ความแห้งแล้ง ความอดอยาก และการหนีผลกระทบทางการเมืองเป็นสำคัญ (สุรัตน์ วรวงค์รัตน์, 2542) ต่อมาเวลาช่วงหนึ่งชุมชนท่าแร่ต้องเผชิญการถูกเบียดเบียนทางด้านศาสนาคริสต์ เป็นระยะเวลาถึง 5 ปี โดยได้รับผลกระทบจากนโยบายชาตินิยม ที่ให้ประชาชนนับถือศาสนาพุทธรวมไปถึงกรณีพิพาทเรื่องเขตแดนอินโดจีนกับฝรั่งเศส ซึ่งทำให้ชุมชนท่าแร่ถูกกดขี่ในด้านศาสนา (สาลีณี มานะกิจ, 2548)

1.1.3 ช่วงปีพ.ศ.2488 –2508

การเปลี่ยนแปลงประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสหลังจากที่ผ่านพ้นช่วงเวลาการเบียดเบียนศาสนา และกลับสู่สภาวะปกตินั้น ชุมชนท่าแร่เองก็ได้เริ่มมีการฟื้นฟู และพัฒนาชุมชนท่าแร่ให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ประกอบกับให้บรรลุดตามนโยบายที่มีสขงลาวได้กำหนดไว้ในฐานะผู้ดูแลชุมชนท่าแร่ในขณะนั้น โดยมีสขงลาวได้เริ่มเปิดอาราม และสถานการศึกษาในชุมชนท่าแร่ที่ถูกปิดไปในช่วงเบียดเบียนศาสนาอันได้แก่ อารามภคินีรักกางเขน แห่งท่าแร่ โรงเรียนเซนโยเซฟ ท่าแร่ ฝ่ายมัธยม และบ้านเณรฟาติมา ท่าแร่ อีกทั้ง ในปี พ.ศ.2508 ชุมชนท่าแร่ ได้รับการสถาปนาให้เป็นอัครสังฆมณฑล เนื่องจากชุมชนท่าแร่เป็นที่ตั้งของสำนักพระอัครสังฆราชในช่วงนั้น และมีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางการปกครองของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(สาลีณี มานะกิจ, 2548)

นอกจากนี้ ชุมชนท่าแร่ยังคงตกอยู่ในช่วงภายใต้กระแสทางสังคมในฐานะที่เป็นชุมชนที่มีเสียงเรื่องสุนัข เนื่องจาก ท่าแร่เป็นชุมชนที่มีการบริโภค และประกอบอาชีพธุรกิจที่เกี่ยวกับสุนัขซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แพร่หลายอย่างมากในคนเวียดนาม เพราะการอพยพของชาวเวียดนามทำให้นาพาวัฒนธรรมเข้ามาบริโภคสุนัขในชุมชนท่าแร่ และได้รับความนิยมในการบริโภคทำให้ได้แพร่ออกไปยังเพื่อนบ้าน หรือเครือญาติที่เป็นชาวลาว ทำให้วัฒนธรรมการบริโภคเนื้อสุนัขถือเป็นเรื่องปกติของชุมชนท่าแร่ และการค้าขายสุนัขก็ได้มีการส่งออกไปยังต่างประเทศ อาทิเช่น ทำถุงกอล์ฟ ทำกระเป๋ เป็นต้น แต่ในการค้าขายสุนัขของชาวท่าแร่ก็พบอุปสรรคพอสมควร คือ การถูกตำรวจจับ ซึ่งอาจจะทำให้คนประกอบอาชีพพวกนี้เกิดการขาดทุนไปด้วย และที่สำคัญในตอนนั้น ยังไม่มีกฎหมายมาระบุว่าสุนัข เป็นสัตว์ที่ห้ามฆ่า และห้ามบริโภค จึงไม่สามารถไปเอาผิดผู้ประกอบอาชีพได้ แต่ยังมีตำรวจบางส่วนจับผู้ประกอบการอาชีพสุนัขโดยอ้างว่าผิดกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นการใช้อำนาจเกินหน้าที่ และผู้ประกอบการค้าสุนัขก็ไม่มีอำนาจสามารถโต้แย้งได้ ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพจึงจำเป็นต้องจ่ายใต้โต๊ะ เพื่อให้ประกอบอาชีพการค้าไม่มีปัญหาเกิดขึ้น แต่ก็ยังมีตำรวจที่ไม่รับเงิน แต่ให้ปล่อยสุนัขที่ได้มาทั้งหมด (บุญธรรม อาจหาญ, 2549) อนึ่ง กลุ่มผู้ประกอบการค้าสุนัขพยายามอย่างยิ่งที่จะให้หน่วยงานรัฐมองเป็นอาชีพการค้าสุนัขที่ถูกกฎหมาย จึงได้มีก่อตั้งสหกรณ์การเกษตรท่าแร่บูรณกิจของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพสุนัข เนื่องจาก เหตุผลที่ต้องการผลักดันให้อาชีพการค้าสุนัขเป็นอาชีพถูกกฎหมาย หลังจากมีคนในชุมชนท่าแร่ถูกจับจากคนภายนอกมาก และสมาคมพิทักษ์สัตว์พยายามที่จะให้การค้าและการบริโภคสุนัข เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่ทางกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพสุนัขต้องการให้เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย (บุญธรรม อาจหาญ, 2549) และ ในปี พ.ศ. 2557 พระราชบัญญัติการคุ้มครองไม่ให้ถูกทารุณกรรมได้ถูกบังคับใช้ขึ้น ซึ่งมีบทบัญญัติโทษหนัก จึงเป็นผลให้คนในชุมชนไม่สามารถประกอบอาชีพค้าขายสุนัขได้และคนในชุมชนบางส่วนหันไปสนใจงานด้านธุรกิจการท่องเที่ยว จนทำให้คนในประเทศ และต่างประเทศให้ความสนใจ อาทิเช่น การจัดงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเทศกาลแห่ดาวคริสต์มาส (ไทยรัฐทีวี, 2558) แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังลักลอบค้าขายสุนัข และเปลี่ยนสนามการค้าขายสุนัขไปยังพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่ชุมชนท่าแร่ (ไทยพีบีเอส, 2558)

จนกระทั่งในปีพ.ศ.2524 - 2545มีการเปลี่ยนแปลงของประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนท่าแร่เกิดขึ้น ซึ่งประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเป็นพิธีกรรมแห่ดาวของศาสนาคริสต์ที่มีมาตั้งแต่ก่อตั้งชุมชน โดยมีความเชื่อว่าเป็นวันที่พระเยซูทรงมาบังเกิดบนโลกมนุษย์ในฐานะองค์ศาสดาของศาสนาคริสต์จนกระทั่งเมื่อพระอัครสังฆราชคาโยน์ แส่นพลอ่อน ได้รับตำแหน่งประมุขมิสซังท่าแร่-หนองแสง ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองสกลนคร มีอำนาจการปกครองครอบคลุม 4 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร เป็นศูนย์การบริหารศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก โดยพระอัครสังฆราชคาโยน์ แส่นพลอ่อน ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นับถือศาสนาคริสต์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของศาสนาคริสต์จึงใช้ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเป็นกิจกรรมหลอมรวมความสามัคคีของ 4 จังหวัด โดยได้มีแนวคิดริเริ่มการนำประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเข้าไปแห่ดาวที่ในตัวเมืองจังหวัดสกลนคร และชุมชนท่าแร่ได้ทำขบวนรถแห่ดาว ประกอบการทำดาวขนาดใหญ่ไว้ท้ายพร้อมกับตกแต่งอย่างสวยงามเข้าร่วมประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสที่ตัวเมืองจังหวัดสกลนครอีกด้วย แต่ประเพณีก็ยังไม่ได้รับความสนใจทั้งผู้นับถือศาสนาคริสต์และคนสกลนคร เพราะมองว่าสิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช้เหตุรวมไปถึงในขณะเดียวกันชุมชนท่าแร่ ยังได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลท่าแร่ ให้นำพิธีกรรมแห่ดาวมาจัดเป็นประเพณีหลักของชุมชน (พระวิจิตร สุขศิริ, 2561)

1.1.4 ช่วงชุมชนท่าแร่ภายใต้บริบทชุมชนท่องเที่ยว พ.ศ.2546 – ปัจจุบัน

ใน ปี พ.ศ. 2546 เป็นช่วงที่ภาครัฐได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมโดยมุ่งประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนท่าแร่เป็นพื้นที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวคริสต์พร้อมกับมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ยาวนาน ทำให้งานประเพณีแห่ดาวครั้งที่ 23-24 ปี พ.ศ. 2546-2547 ได้รับการบรรจุเป็นงานประเพณีประจำจังหวัดสกลนคร (พระวิจิตร สุขศิริ, 2561) ในปัจจุบันชุมชนท่าแร่ เปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมถ่ายรูป อาคารโบราณ สถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนาม อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอลซึ่งภายในชุมชนท่าแร่ประกอบด้วยร้านอาหารเวียดนาม ร้านอาหารอีสาน ร้านกาแฟ ร้านของหวานที่ร่วมสมัย เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนและต้อนรับของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงมีงานประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสในช่วงเทศกาลคริสต์มาสประจำปี

1.2 มิติด้านเศรษฐกิจ

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของชุมชนท่าแร่ ได้รับอิทธิพลการดำเนินชีวิตที่ประหยัดเรียบง่าย ขยันในการทำมาหากิน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีประชากรขยายตัวอย่างรวดเร็ว (เทศบาลตำบลท่าแร่, 2562) และภายใต้บริบทชุมชนท่องเที่ยว ตั้งแต่มีประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักชุมชนท่าแร่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับทำเลที่ตั้งไปทางผ่านจะไปเที่ยวนครพนม ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาแวะเที่ยวชุมชนท่าแร่เพิ่มมากขึ้น และทำให้คนในชุมชนประกอบกิจการร้านค้า ร้านอาหารต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยมีชาวบ้านส่วนหนึ่งมีรายได้จากการค้าขาย อาหารเครื่องดื่มต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวและที่สำคัญมีคนนอกชุมชนที่เป็นนักธุรกิจได้เข้ามาลงทุนธุรกิจขนาดเล็กในชุมชนท่าแร่ ส่งผลให้ชุมชนเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นกว่าเดิม(ผินดี อุปปรี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2563)

1.3 มิติด้านการเมือง

ในปัจจุบันมีฐานะเป็นตำบลคือ ตำบลท่าแร่มีจำนวนประชากรทั้งหมด 13,154 คน (ศูนย์ของข้อมูลประเทศไทย, 2563) มีจำนวน 8 หมู่บ้าน แบ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น 2 ส่วน โดยมีจำนวน 5 หมู่บ้าน อยู่ในเขตสุขาภิบาลและต่อมาถูกยกระดับมาเป็นเทศบาลตำบลท่าแร่ ซึ่งเป็นเทศบาลที่อยู่ในเขตพื้นที่ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ และส่วนอีก 3 หมู่บ้านนั้นอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลและต่อมาถูกยกระดับมาเป็นเทศบาลตำบลเมืองทองท่าแร่ในปัจจุบัน

1.4 มิติสถาปัตยกรรม

ชุมชนท่าแร่ นั้น มีผู้คนหลายกลุ่มอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ จึงทำให้มีอาคารในชุมชนท่าแร่ มีรูปแบบสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนาม ก่อสร้างในประมาณ ปี พ.ศ. 2475 ซึ่งจะเป็นการก่อสร้างที่ไม่ใช้ปูนซีเมนต์ ใช้ภูมิปัญญาช่าง และประสบการณ์การก่อสร้างบ้านแบบก่ออิฐฉาบปูน ไม่มีช่างใดทำได้ โดยเป็นตึกแถวสองชั้น ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอย่างเห็นได้ชัด และเป็นอาคารที่อยู่อาศัยที่มีความโดดเด่น และแปลกตาว่าชุมชนอื่นในจังหวัดสกลนคร (เทศบาลตำบลท่าแร่, 2562) ทั้งนี้จากที่กล่าวมาข้างต้นในประเด็นสภาพบริบทของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ซึ่งสังเกตจะพบว่า การสื่อสารอัตลักษณ์ในอดีตของชุมชนท่าแร่ นั้น มีการเปิดเขียนทางศาสนาคริสต์จากสังคมภายนอกแต่ยังมีศาสนาคริสต์เป็นเสาหลักของชุมชนที่เป็นผู้พัฒนาหลัก และนำพาชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งคนในชุมชนยังพยายามต่อสู้ กับสิ่งที่ถูกตีตราเรื่องสุนัขจากคนภายนอก และจนนำไปสู่การสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ จากอัตลักษณ์ในอดีตไปสู่การรื้อสร้างอัตลักษณ์ในปัจจุบันภายใต้บริบทชุมชนท่องเที่ยวอย่างเข้มข้นและจริงจัง นอกจากนี้ มิติการต่อสู้ที่ตลอดเวลาที่ผ่านมาของชุมชนท่าแร่ แล้ว อีกสิ่งที่สำคัญต่อชุมชนท่าแร่ คือ ชุมชนท่าแร่มีวัตถุดิบที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนของชุมชนได้ โดยนำมาประยุกต์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวสมัยใหม่จนทำให้ทุนของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ค่อย ๆ ถูกการพัฒนาภายใต้บริบทการท่องเที่ยวกลายเป็นผลประโยชน์ของชุมชนจนมาถึงในยุคปัจจุบัน

2. การสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่

ชุมชนท่าแร่ นั้น มีอัตลักษณ์ในอดีตที่ถูกสะสมมาเป็นต้นทุนประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ในการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวจากเกณฑ์อัตลักษณ์ทั้ง 4 สื่อ ได้แก่ ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ผลิตภัณฑ์ดาว สถานที่ท่องเที่ยว และอาหารพื้นเมือง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่มีมาตั้งแต่ในอดีต อีกทั้ง กลวิธีการสื่อสารของอัตลักษณ์ในอดีตจะค่อนข้างมีความแตกต่างกับอัตลักษณ์ที่ชุมชนท่าแร่ ได้มีการรื้อสร้างอัตลักษณ์ในบริบทการท่องเที่ยวโดยจะสังเกตได้ดังต่อไปนี้

2.1 อัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส

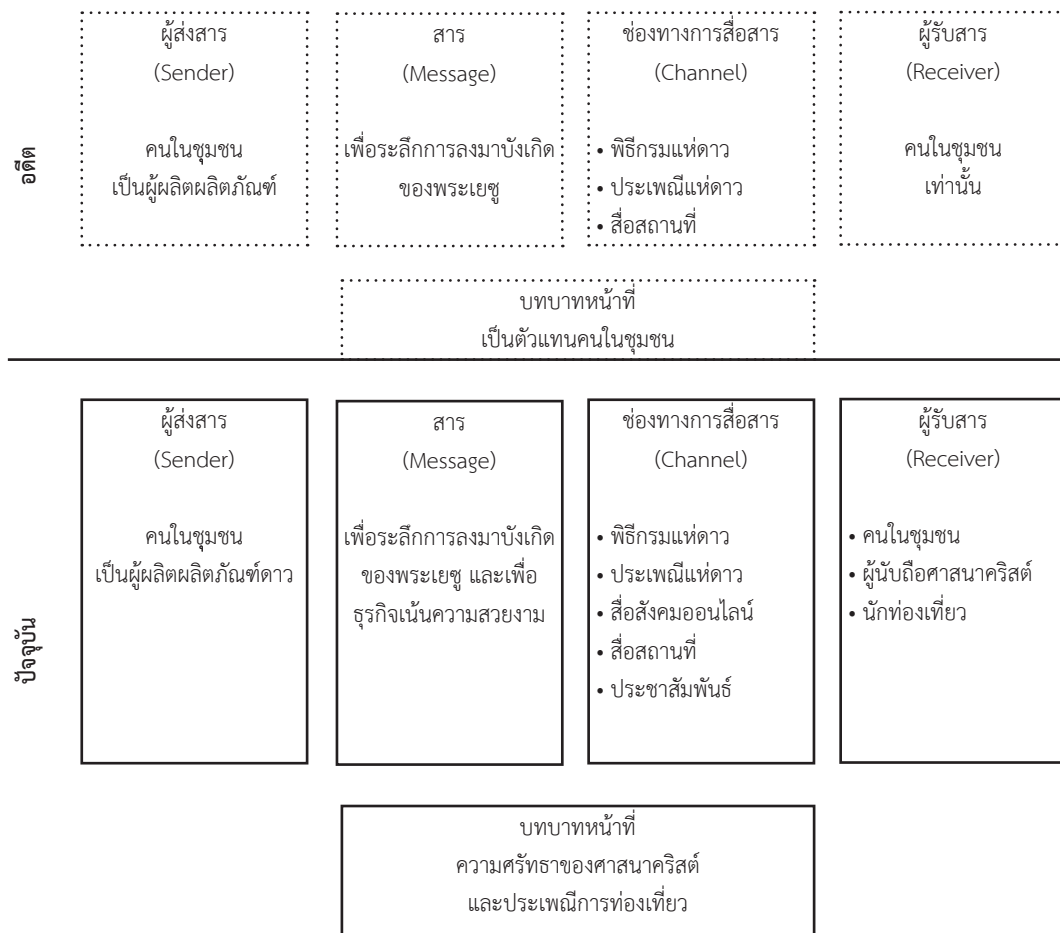
ในอดีตประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนท่าแร่เป็นพิธีกรรมแห่ดาวทางศาสนาคริสต์ที่ริเริ่มโดยบาทหลวงฝรั่งเศสภายในชุมชนท่าแร่ในช่วงเทศกาลคริสต์มาส เพื่อระลึกถึงพระเยซูลงมาบังเกิดโลกมนุษย์ จนกระทั่งพิธีกรรมแห่ดาวถูกนำมาจัดเพิ่มเป็นประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนจากทางเทศบาลของชุมชนประกอบกับประเพณีได้รับการบรรจุเป็นประเพณีของจังหวัดสกลนครจึงทำให้ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสนั้นกลายเป็นประเพณีที่เป็นพื้นที่สื่อสารในเชิงบริบทประเพณีการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ และผนวกกับบรรยากาศสถาปัตยกรรมของชุมชน วิถีชีวิต และการประดับประดาไฟในชุมชนที่สวยงามให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม ซึ่งเป็นประเพณีที่ได้รับความนิยมแก่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากควบคู่ไปกับความศรัทธาทางศาสนาคริสต์ของคนในชุมชนที่ยังคงอยู่และมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุก ๆ ปีโดยประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสยังได้รับการประชาสัมพันธ์ ทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง



ภาพที่ 1 แบบจำลองการสื่อสารอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส

2.2 อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ดาว

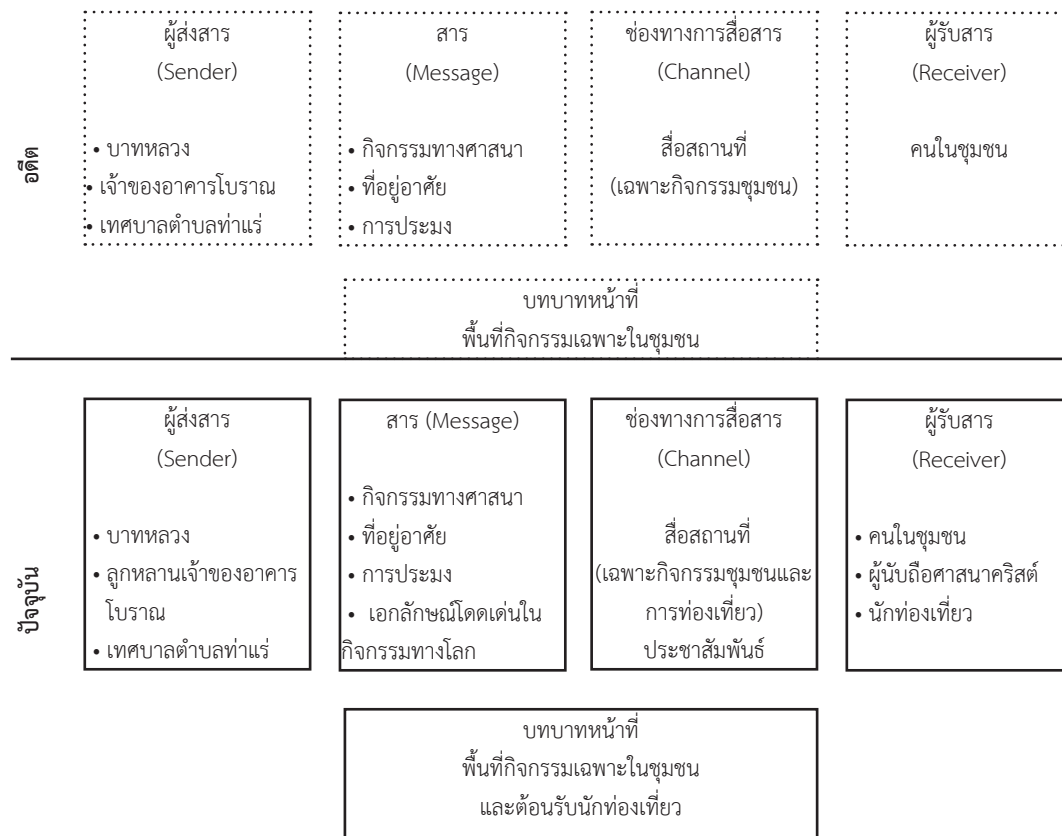
ในอดีตผลิตภัณฑ์ดาวเป็นสิ่งที่แสดงถึงในเรื่องความศรัทธาของศาสนาคริสต์ซึ่งถูกใช้เฉพาะในประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเท่านั้นจากการทำดาวขึ้นใช้กันภายในชุมชนท่าแร่โดยคนในชุมชนท่าแร่ไม่ได้เล็งเห็นถึงในอนาคตว่าจะเกิดผลประโยชน์ทางธุรกิจตามมาอย่างเช่นทุกวันนี้ เพราะในอดีตการทำผลิตภัณฑ์ดาวจะถูกทำขึ้นเพื่อความศรัทธาทางศาสนาคริสต์จนกระทั่งในปัจจุบันจากบริบทการท่องเที่ยวทำให้ผลิตภัณฑ์ดาวเกิดการสื่อสารที่มีความหลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งไม่ได้ถูกนำเสนอจำกัดแค่ช่วงประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเท่านั้น แต่ถูกนำเสนอทั้งนอกเทศกาลประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส และที่สำคัญทำให้คนในชุมชนท่าแร่สามารถนำผลิตภัณฑ์ดาวไปต่อยอดเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ อาทิ การขายผลิตภัณฑ์ดาวให้แก่นักท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม และรายได้เสริมที่สามารถหล่อเลี้ยงครอบครัวได้ รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ดาวนั้น เป็นจุดเด่นที่ที่นำพาให้คนนอกชุมชนให้รู้จักตัวตนที่ของชุมชนท่าแร่มากขึ้นกว่าเดิม และเป็นสิ่งที่สร้างรักษาความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชนให้ชุมชนท่าแร่ดำรงอยู่ต่อไป



ภาพที่ 2 แบบจำลองการสื่อสารอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ดาว

2.3 อัตลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ ได้แก่ อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล อาคารโบราณ สถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนาม และจุดชมวิวนองหารจากในอดีตที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ แหล่งที่พักอาศัย แหล่งทำประมง ซึ่งถูกจำกัดให้เป็นเพียงสถานที่เพื่อประโยชน์ใช้สอยเฉพาะคนในชุมชนท่าแร่เท่านั้นแต่เมื่อเวลาผ่านไปสังคมเกิดเปลี่ยนแปลงคนนอกชุมชนได้เล็งเห็นถึงประโยชน์มาใช้เป็นสถานที่เพื่อถ่ายภาพแต่งงาน จึงทำให้อัตลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่คนนอกชุมชนมากขึ้นประกอบกับมีการจัดงานประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเกิดขึ้นในทุก ๆ ปี เลยทำให้นักท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักมากขึ้นกว่าเดิม และมาเที่ยวชมถ่ายภาพตลอดทั้งปีจึงส่งผลให้อัตลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวถูกพลิกโฉมเป็นสื่อที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์แก่นักท่องเที่ยว และในอีกทางเทศบาลของชุมชนท่าแร่ก็ได้หยิบยกอัตลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ชุมชนเพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่เป็นวิถีชีวิตความเป็นมาของชุมชนท่าแร่ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมของชุมชนท่าแร่



ภาพที่ 3 แบบจำลองการสื่อสารอัตลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยว

2.4 อัตลักษณ์อาหารพื้นเมือง

อาหารพื้นเมืองของชุมชนท่าแร่ในอดีตค่อนข้างมีความแบ่งแยกเรื่องชาติพันธุ์ โดยจะแบบการรับประทานอาหารเป็นแบบอาหารลาวและอาหารเวียดนามตามสายชาติพันธุ์ ทำให้อาหารพื้นเมืองค่อนข้างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนกลุ่มที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์เดียวกัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปเมื่อเข้าสู่บริการท่องเที่ยวอาหารพื้นเมืองค่อย ๆ ถูกผสมผสานกันจนแยกแยะแทบไม่ออก และมีบางอย่างก็สูญหายไปอย่างเช่น การบริโภคสุนัข ที่ถูกลบเลือนหายไปเลย จึงทำให้การสื่อสารอัตลักษณ์อาหารพื้นเมืองไม่ค่อยมีความจะโดดเด่นที่จะผลึกความเป็นอัตลักษณ์ออกมาสู่สายตานักท่องเที่ยวสักเท่าไร แต่ที่ยังคงหลงเหลืออาหารพื้นเมืองเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยจะเน้นไปยังร้านอาหารเวียดนามที่ค่อนข้างโดดเด่นที่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนท่าแร่อีกด้วย แต่อาหารลาวไม่ได้ถูกเน้นการนำเสนอเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวจากนั้น ทางชุมชนได้นำอาหารพื้นเมืองยกระดับเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม



ภาพที่ 4 แบบจำลองการสื่อสารอัตลักษณ์อาหารพื้นเมือง

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร

จากผลการศึกษาชุมชนท่าแร่ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยว คือ 1) ประวัติศาสตร์ ชุมชนท่าแรมีทุนทางประวัติศาสตร์ที่สะสมยาวนาน ประกอบกับเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีทั้งความเป็นคนลาวคนเวียดนาม และบาทหลวงฝรั่งเศส ทำให้เป็นเรื่องราวในอดีตเป็นจุดเด่นที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ 2) ความมั่นคงทางศาสนา คนในชุมชนมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน คือ ศาสนาคริสต์ ส่งผลให้เมื่อคนในชุมชนจะรื้อสร้างอัตลักษณ์ จะมีความสามัคคีร่วมมือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การเมือง ผู้นำศาสนาและเทศบาลตำบลท่าแร่ ที่มีความแข็งแกร่ง เป็นแม่ข่ายในประสานและการส่งเสริมการสืบทอดประเพณีของชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการภายนอกที่ให้ความสำคัญคอยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว 4) เศรษฐกิจผลสืบเนื่องจาก บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยที่ทุกคนหันมาสนใจนำชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแหล่งหารายได้ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งชุมชนท่าแรมีทุนทางเศรษฐกิจอยู่แล้ว จึงเป็นผลให้สามารถก้าวเข้าสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบชุมชนได้ แต่มีคนในชุมชนบางส่วนที่ไม่สามารถทำการค้าขายสุนัขได้ เนื่องจาก พ.ร.บ.ทารุณกรรมสัตว์ที่เป็นขนวนห้ามทำการค้าสุนัข จึงผลทำให้คนในชุมชนบางส่วนค่อย ๆ หันเห เพื่อหาแหล่งรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน 5) สังคม และวัฒนธรรมจากกระแสการต่อต้านเรื่องวัฒนธรรมการบริโภคสุนัขจากคนนอกชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้รับผลกระทบจากการยอมรับในสังคม และเป็นที่ไม่พอใจจากคนนอกชุมชน เลยทำให้ต้องพยายามเปลี่ยนสิ่งที่สังคมภายนอกมอง และหันไปจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้คนภายนอกเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อของ

ชุมชนท่าแร่6) การสื่อสาร ชุมชนท่าแร่มีสื่อที่ใช้ในการสื่อสารที่ค่อนข้างโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ และเป็นที่น่าสนใจแก่คนภายนอก ได้แก่ สื่อประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส สื่อสถานที่ท่องเที่ยว สื่ออาหารพื้นเมือง ประกอบกับมีกลวิธีการสื่อสารของชุมชนท่าแร่ค่อนข้างมีปรับตัวภายใต้บริบทการท่องเที่ยวโดยใช้ศาสนาเป็นตัวหลักให้การสื่อสารดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การรับรู้ความหมายเกี่ยวกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่จากคนในชุมชนและคนนอกชุมชน การรับรู้ความหมายการรื้อสร้างอัตลักษณ์คนในชุมชน คือ มีความศรัทธาในศาสนาคริสต์ นิโรมันคาทอลิก โดยเป็นชุมชนที่มีผู้นับถือคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกมากที่สุดในประเทศไทย และความเป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน 136 ปี ซึ่งคนในชุมชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และมีชาวเวียดนามที่มีค่อนข้างมีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ประกอบกับอาคารโบราณสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนามที่โดดเด่นหาได้ยาก และประเพณีแห่ดาวคริสต์ที่ยิ่งใหญ่และแห่งเดียวในประเทศไทย

การรับรู้ความหมายการรื้อสร้างอัตลักษณ์คนนอกชุมชน คือ ส่วนใหญ่คนนอกชุมชนจะกล่าวถึงความสวยงามของงานในงานประเพณีแห่ดาวคริสต์มายิ่งใหญ่อลังการ ประดับประดาด้วยไฟ และเป็นชุมชนคริสต์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ที่ชาวเวียดนามค่อนข้างมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี รวมไปถึงมีสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนาม ที่สามารถถ่ายรูปได้อย่างโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และบางส่วนยังจดจำอัตลักษณ์ในอดีตที่ชุมชนเป็นพื้นที่การค้าขายบริโภคสุขของคนในชุมชน

จากที่ผู้วิจัยกล่าวมาข้างต้นที่ ชุมชนท่าแร่ มีการรับรู้ความหมายเกี่ยวกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ที่เหมือนกัน คือ ชุมชนพหุวัฒนธรรมดั้งเดิมที่นับถือศาสนาคริสต์มากที่สุดในประเทศไทย โดยมีชาวเวียดนามที่มีอิทธิพลที่เศรษฐกิจค่อนข้างสูง และมีประเพณีแห่ดาวคริสต์มายิ่งใหญ่แห่งเดียวในประเทศไทย ประกอบกับสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนามที่โดดเด่น แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือ คนบางส่วนยังจดจำการค้าขายบริโภคสุขในอดีต

อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนท่าแร่ เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายจากชาวลาว และชาวเวียดนาม และในอดีตชุมชนเคยถูกเบียดเบียนศาสนาจากคนนอกชุมชน แต่ชุมชนท่าแร่ก็ยังมีศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ที่ยังคงเป็นพื้นฐานหลักให้แก่ชุมชนท่าแร่ ทำให้ชุมชนมีแรงผลักดันที่จะดำรงอยู่ต่อไป อีกทั้งคนในชุมชนท่าแร่มีความศรัทธาทางศาสนาคริสต์อย่างแรงกล้า นับตั้งแต่ชุมชนถือกำเนิดขึ้นจากการถูกปกครองโดยบาทหลวงฝรั่งเศส และในอดีตไม่ว่าจะเป็นชาวลาว ชาวเวียดนาม ที่โยกย้ายมาจากที่ไหนก็ตาม เพื่อเข้ามาอยู่ในชุมชนก็ต้องถูกปฏิบัติให้อยู่จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีทางศาสนาคริสต์ ซึ่งทำให้อัตลักษณ์ในอดีตของชุมชนท่าแร่ จะค่อนข้างมีธรรมเนียมจารีตประเพณีปฏิบัติค่อนข้างเคร่งครัด และไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะ Stuart Hall ที่กล่าวว่า กลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ และบรรพบุรุษสืบเชื้อสายร่วมกันมา โดยแสดงให้เห็นว่าตนเองมีอัตลักษณ์ที่เหมือนกับกลุ่มอัตลักษณ์วัฒนธรรมแบบนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงการมีประสบการณ์ในอดีตร่วมกัน และการมีรูปแบบวัฒนธรรมที่มีมาด้วยกัน ซึ่งทำให้พวกเราเป็นเสมือนเป็นคนเดียวกัน “One people” โดยมีลักษณะที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และดำเนินไปภายใต้กรอบหรือขอบเขตเพิ่มคำว่า “หนึ่งเดียว”(สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง, 2553)จึงส่งผลอัตลักษณ์ใน

อดีตได้รับการอนุรักษ์สืบทอดอัตลักษณ์อย่างเหนียวแน่น โดยจะสังเกตได้จากอัตลักษณ์ในอดีตจากเกณฑ์ทั้ง 4 สื่อ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไปก่อนหน้านี้ (1) ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส เป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์จำกัดเฉพาะคนในชุมชนท่าแร่ยึดถือพิธีกรรมที่ดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลง (2) ผลิตภัณฑ์ดาว ทำเพื่อความศรัทธาของศาสนาคริสต์ที่มีร่วมกันในชุมชน (3) สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวเป็นพื้นที่สำหรับคนในชุมชนเท่านั้น (4) อาหารพื้นเมือง เป็นอาหารตามชาติพันธุ์ของคนในชุมชนตั้งแต่ก่อตั้งชุมชน

จนกระทั่ง เมื่อกระแสบริบททางสังคมของชุมชนท่าแร่เปลี่ยนแปลงไป ทางชุมชนท่าแร่ก็เริ่มที่จะนำชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพื่อจะรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่เคยมีมาตั้งแต่ในอดีต โดยริเริ่มจากการขับเคลื่อนจากผู้นำทางศาสนาคริสต์ของชุมชน โดยชุมชนได้ค้นหาอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่น เพื่อนำเข้าสู่การท่องเที่ยว จึงทำให้ชุมชนได้ เลือกสรรอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความสำคัญที่สุดของศาสนาคริสต์ ประกอบกับเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่ก่อตั้งชุมชน จนได้รับบรรจุประเพณีท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร และชุมชนท่าแร่ได้หยิบยกอัตลักษณ์ อีก 3 สื่อ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ดาว สถานที่ท่องเที่ยว อาหารพื้นเมือง บูรณาการรวมกันเพื่อเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเป็นตัวตนที่แท้จริงของชุมชนท่าแร่ ในบริบทการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงบริบท และอัตลักษณ์ที่เป็นตัวตนที่แท้จริงของชุมชน โดยชุมชนได้ร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ และนำมาสร้างเป็นจุดขายให้กับพื้นที่นั้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน (ศราวุฒิ ผิวแดง, 2558 อ้างถึงใน พิมลวรรณ พันธุ์วัน, 2561)

ทั้งนี้ ในการบูรณาการทั้ง 4 สื่อ เพื่อเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวนั้น ยังสะท้อนถึงว่าการที่ชุมชนท่าแร่เลือกสรรอัตลักษณ์ 4 สื่อ นำมาเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่มีมาตั้งแต่อดีตของชุมชนท่าแร่ และต้องการบันทึกหรือสืบทอดไว้ในบริบทการท่องเที่ยว โดยมักจะมีผลโยนอยู่เบื้องหลัง ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของเรย์มอนด์วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ที่กล่าวว่า “ประเพณีในการเลือกสรร” (Selective Tradition) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ เนื่องจาก ในชีวิตประจำวันของคนเรามีวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา แต่ประเพณีในการเลือกสรรจะทำหน้าที่คัดเลือกให้วัฒนธรรมบางอย่างถูกผลิตซ้ำให้มีชีวิตยืนยาวต่อไป และทุกครั้งที่มีการเลือกสรรเกิดขึ้น จะมีการตีความหมายให้กับวัฒนธรรมที่จะถูกบันทึกไว้เสมอ และที่สำคัญประเพณีเลือกสรรนี้ มักมีผลประโยชน์บางอย่างแอบแฝงอยู่เสมอ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560) และสิ่งที่ชุมชนท่าแร่จะได้ผลประโยชน์หลัก คือ จากการเลือกสรรอัตลักษณ์ในบริบทการท่องเที่ยวจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ ที่ชุมชนจะได้ถูกขับเคลื่อนหมุนเวียนจากการท่องเที่ยว ผนวกกับเรื่องศาสนาคริสต์ ที่จะทำให้การเผยแผ่ศาสนาสู่นอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น และถึงแม้ว่าจะดูเหมือนว่า ชุมชนท่าแร่จะเป็นฝ่ายที่ค่อนข้างได้รับผลประโยชน์จากการเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวมากสมควร แต่ความจริงชุมชนท่าแร่ ยังต้องคอยหวังพึ่งผลประโยชน์จากหน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยว ก็ต้องหวังพึ่งผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกันอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในการรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่จะต้องอาศัยกลยุทธ์การสื่อสารที่บทบาทสำคัญ เพื่อที่จะช่วยให้การรื้อสร้างอัตลักษณ์ประสบความสำเร็จมากที่สุด และชุมชนท่าแร่ได้ใช้กลวิธีการสื่อสาร เพื่อให้กลยุทธ์ทางการสื่อสารเกิดผลลัพธ์ โดยอาศัยอัตลักษณ์ทั้ง 4 สื่อ ได้แก่ ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ผลิตภัณฑ์ดาว สถานที่ท่องเที่ยว และอาหารพื้นเมือง ซึ่งจากทั้งอัตลักษณ์ทั้ง 4 สื่อ ทำให้พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน คนในชุมชน ในฐานะสื่อบุคคล ได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสาร ดังต่อไปนี้

- (1) การสร้างขึ้นมาใหม่ โดยการสร้างถนนทำดาว เป็นถนนที่คนในชุมชนร่วมกันทำผลิตภัณฑ์ดาว
- (2) การเลือกสรรขึ้นมา เลือกสรรอาหารเวียดนามเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว
- (3) การลบทิ้งออกไป ไม่มีการค้าขายหรือบริโภคสุนัขเกิดขึ้น
- (4) คงเดิมแต่นิยามความหมายใหม่ สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ถูกนิยามความหมายเพื่อนำเสนอบริบทการท่องเที่ยว โดยการใส่เรื่องราวประวัติความเป็นมาชุมชน และเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
- (5) การเปลี่ยนรูปแบบ พิธีกรรมแห่ดาวของศาสนาคริสต์ถูกเปลี่ยนรูปแบบเป็นประเพณีของชุมชน และผลิตภัณฑ์ดาวจากที่ใช้ในประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสต่อยอดมาเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ทั้งนี้ กลยุทธ์การสื่อสาร ที่ชุมชนใช้ในรื้อสร้างอัตลักษณ์ที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด คือ การเปลี่ยนรูปแบบ เนื่องจาก เป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากพิธีกรรมแห่ดาวไปสู่ประเพณีแห่ดาวที่ได้รับการบรรจุเป็นประเพณีท่องเที่ยว และทำให้สื่ออื่น ๆ ที่เหลืออีก 3 ถูกบูรณาการร่วมกันไปด้วย และยังเป็นประเพณีที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวค่อนข้างมาก อีกทั้ง ยังถูกต่อยอดเปลี่ยนรูปแบบอีกรอบเป็นผลิตภัณฑ์ดาวที่สร้างรายได้แก่ชุมชนในบริบทการท่องเที่ยวอีกด้วย

การสื่อสารกับคนนอกชุมชน นอกจากจะใช้ทั้ง 4 สื่อ ยังพบว่าชุมชนทำแร่ ใช้สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของชุมชนผ่าน Facebook ที่ใช้ประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวของชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับรู้โดยส่วนใหญ่ และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ โดยทางเทศบาลตำบลท่าแร่ ซึ่งรวมไปถึงหน่วยงานราชของจังหวัดสกลนคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 4 และหน่วยงานเอกชน ซึ่งทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และคอยให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวร่วมกับทางชุมชนทำแร่ในฐานะคนนอก โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์

จากการศึกษา การสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ โดยผ่านกลวิธีการสื่อสาร 4 สื่อ เพื่อให้คนนอกชุมชนรับรู้ความหมายการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ว่าตัวตนอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นอย่างไร และคนนอกมองชุมชนอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) คือ การนิยามตัวตน ว่า เราเป็นใครนั้นจะเกิดขึ้นได้ จากการที่เรามีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ (สมสุข หินวิมาน, 2557) โดยชุมชนท่าแร่ ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวได้มีการพยายามรักษาสืบทอดอัตลักษณ์ความหมายชุดเดิมในอดีต คือ “ชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีความโบราณดั้งเดิม ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และความศรัทธาของศาสนาคริสต์” แต่ก็ผสานกับความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นมาใหม่ คือ “แปลกใหม่ หวิอหาว น่าตื่นเต้น (Exotic)” ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Stuart Hall ที่กล่าวว่า การผลิตซ้ำใหม่ โดยขั้นตอนการผลิตขึ้นมาใหม่ อาจแบ่งได้ 2 ประเภท อย่างแรก คือ การผลิตซ้ำขึ้นใหม่แต่ยังคงความหมายเดิม แต่อีกแบบอย่างหนึ่ง คือ การผลิตซ้ำขึ้นใหม่ แต่เพื่อที่จะต้องการจะเสนอความหมายใหม่ที่ขัดแย้งกับความหมายเก่าที่มีอยู่ หรือขัดกับสามัญสำนึกที่ผู้รับสารมีอยู่หรือคัดค้านกับความรู้ที่ยอมรับโดยสิ้นเชิง (กาญจนา แก้วเทพ, 2547) ซึ่งความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นมา “แปลกใหม่ หวิอหาว น่าตื่นเต้น (Exotic)” ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากสิ่งที่เราไม่เคยพบเห็นมาจนเกิดความ Exotic ขึ้นมา เหมือนกับที่ชุมชนท่าแร่ได้สื่อสารออกมาให้รับรู้ถึงความหมายอัตลักษณ์ ทั้งนี้ จะสังเกตได้ว่า การรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่กับความหมายที่ถูกแสดงออกมานั้น ค่อนข้างมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือแสดงถึงอำนาจของชุมชน เพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาคนนอกชุมชนได้รับรู้ถึงตัวตน เนื่องจาก

ประวัติศาสตร์ในอดีตของชุมชนท่าแร่ ค่อนข้างมีสถานะปัญหาที่กลั่นแกล้ง และถูกเบียดเบียนจากคนนอก ชุมชนมาโดยตลอด ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะ Nicolas Tabb กล่าวไว้ว่า ชาติพันธุ์ หมายถึง จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่สร้างขึ้นจากสถานะที่เกิดขึ้นจากการขัดแย้งเชิงโครงสร้าง โดยมีการสร้างตัวตนให้มีลักษณะเฉพาะ เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์กับคนอื่นที่เกี่ยวข้องว่า เขาเป็นใคร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร เพื่อยืนยันถึงการมีอำนาจในการควบคุม หรือกำหนดวิถีชีวิต (สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง, 2553)

ท้ายที่สุดแล้ว การรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ ก็ยังมีการต่อรองอำนาจระหว่างกัน ทั้งคนในชุมชน และคนนอกชุมชน โดยยังมีการต่อสู้เหมือนดังเช่นในอดีต แต่เป็นการต่อสู้ในรูปแบบผลประโยชน์ตามสถานการณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยว ซึ่งสังเกตได้จาก การรื้อสร้างอัตลักษณ์ที่ยังคงสืบทอดความหมายชุดเดิมในอดีต เพื่อรักษาอำนาจตัวตนของชุมชนเดิมที่เคยมีมา และสร้างอำนาจความหมายชุดใหม่ เพื่อเสริมสร้างการต่อรองอำนาจกับคนนอกชุมชน แต่ยังคงอาศัยอำนาจผลประโยชน์ของคนนอกในเรื่องการท่องเที่ยวร่วมกัน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ชุมชนท่าแร่ มีการรื้อสร้างอัตลักษณ์ เพื่อเป็นการช่วงชิงอำนาจบนพื้นที่ของความหมาย แต่ในขณะเดียวกันการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ จะถูกพลิกกลับไปกลับมาขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ตามสถานการณ์ที่จะได้รับของชุมชนท่าแร่ว่าเป็นเช่นไร

บทสรุป

การสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนครมีการนำอัตลักษณ์ทั้ง 4 สื่อ ได้แก่ ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ผลิตภัณฑ์ดาว สถานที่ท่องเที่ยว และอาหารพื้นเมือง เพื่อใช้เป็นจุดขายของการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นมา และวัฒนธรรมชุมชน ซึ่ง การสื่อสารของชุมชนท่าแร่ได้มีเป้าหมายของการสื่อสาร คือ การท่องเที่ยวของชุมชน แต่ชุมชนท่าแร่ก็ยังรักษาฐานผู้รับสารเดิม คือ คนในชุมชน เพื่อเป็นธำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีต อีกทั้ง ชุมชนท่าแร่ยังได้มีการปรับตัวตามโลกของการสื่อสารที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน ซึ่งเน้นไปที่ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพราะเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวในปัจจุบันกำลังเป็นที่นิยม

ทั้งนี้ การรื้อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนครมีการรักษาความหมายเดิมผสมผสานความหมายใหม่ขึ้นมา คือ “ชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีความโบราณดั้งเดิม ที่มีความศรัทธาและความศรัทธาของศาสนาคริสต์ โดยมีความแปลกใหม่ หวิอหาว น่าตื่นเต้น”ซึ่งความหมายการรื้อสร้างอัตลักษณ์ โดยชุดความหมายใหม่ของชุมชนท่าแร่จะเป็นไปตามความหมายที่เกิดขึ้นตามผลประโยชน์บริบทการท่องเที่ยวของชุมชน

ข้อจำกัดงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นศึกษาการสื่อสารกับการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ ซึ่งเป็นชุมชนทางศาสนาคริสต์ ประกอบกับจะเน้นศึกษาเฉพาะในเรื่องการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่ซึ่งจัดได้ว่าเป็นงานวิจัยที่ศึกษาการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน โดยงานวิจัยชิ้นนี้เหมาะสำหรับผู้สนใจจะศึกษาการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นชุมชนทางศาสนาโดยความเชื่อมโยงกับบริบทการท่องเที่ยวเป็นหลักเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. การทำวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก จึงทำให้ผู้วิจัยอาจจะเห็นมิติของชุมชนที่ไม่มีความหลากหลาย ดังนั้น ในการวิจัยเพื่อเป็นการต่อยอดครั้งหน้า อาจจะต้องเพิ่มกลุ่มขนาดตัวอย่างที่มากขึ้น เพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย เนื่องจากชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีประชากรที่มากพอสมควร และเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ต้องสังเกตการณ์ให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้ข้อมูลในการวิจัยอย่างลึกซึ้ง

2. ประเด็นที่น่าสนใจที่แนะนำในการต่อยอดในการวิจัยครั้งหน้า คือ ประเด็นการสื่อสารการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทย เพื่อนำสู่การหาข้อค้นพบที่แตกต่างกัน หรือจุดร่วมของการรื้อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2560). *สายธารแห่งนักคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองและการสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อินทนิล.

_____. (2547). *การศึกษาสื่อสารมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์*. กรุงเทพฯ: Thaicoon.

บุญธรรม อาจหาญ. (2549). *การศึกษาธุรกิจเนื้อสุนัข: ชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตคณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรสิทธิ์ พัฒนารักษ์. (2559). *แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นชุมชนและการสื่อสารชุมชน ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สาขาวิชานิติศาสตร์, เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นการสื่อสารชุมชน หน่วยที่ 1-5.(เล่ม 1, หน่วยที่ 1).*นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระวิชิต สุขศิริ. (2561). *บทบาทผู้นำกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่งดาวบ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม, มหาวิทยาลัยรังสิต.*

พิมลวรรณ พันธุ์. (2561). *การรับรู้เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีผลต่อการตระหนักรู้ต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวด้านสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนมอญ เกาะเกร็ด ประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

สมสุข หินวิมาน. (2557). *ทฤษฎีสำนึกวัฒนธรรมศึกษาในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตวิทยาลัย. สาขาวิชานิติศาสตร์, ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิติศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 6-10.(เล่มที่ 2, หน่วยที่ 6).* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สาลินี มานะกิจ. (2548). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ.2427 – 2508.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตคณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. (2553). การสื่อสารเพื่อสร้างธำรงรักษาและต่อรองอัตลักษณ์ความเป็น
มอญของกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นในประเทศไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์.
ดุชนิพนธ์ปริญาดุชนิพนธ์บัณฑิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สุรัตน์ วรารัตน์. (2542). ปี ปีติมหาการุญ คริสต์ศักราช 2000 วิถีแห่งความเชื่อ วิถีแห่ง
ชีวิตในสถาปัตยกรรมชนชาวคริสต์ที่บ้านท่าแร่สกลนคร. สกลนคร: สกลนคร
การพิมพ์.

ระบบออนไลน์

เทศบาลตำบลท่าแร่. (2562). ข้อมูลทั่วไปเทศบาลตำบลท่าแร่. เข้าถึงได้จาก <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Data%20pawat/data%20pawat.html>

_____. (2562). เทศกาลแห่ดาวคริสต์มาส. เข้าถึงได้จาก <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Christmas/christmas.html>

ไทยพีบีเอส. (1 กุมภาพันธ์ 2558). ลักลอบขายเนื้อสุนัขใน ต.ท่าแร่ หลังมี พ.ร.บ. ป้องกัน
ทารุณกรรมสัตว์[Video file]. เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=GRXQ_2ud16c

ไทยรัฐทีวี. (11 มกราคม 2558). ชาวท่าแร่เปลี่ยนอาชีพ หลังมี พ.ร.บ. คุ้มครองสุนัข[Video
file]. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=SkyuU2ZXnbc>

ธนกร วงษ์ปัญญา และกิตติโชติ ธีรผดุงพงศ์. (2560). ท่าแร่สกลนคร หมู่บ้านคนคาทอลิก
มากสุดในไทยที่ได้มีแค่เรื่องคนกินหมา. เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/news-thailand-sakon-nakhon-tha-rae-catholic-community/>

ศูนย์ของข้อมูลประเทศไทย. (2563). ตำบลท่าแร่. เข้าถึงได้จาก <http://sakonnakhon.kapook.com/เมืองสกลนคร/ท่าแร่>